

Grabben från Chaâba

Grabben från Chaâba skildrar på ett burleskt men trovärdigt sätt en grupp algeriska invandrades tillvaro i 60-talets Frankrike. Deras gemenskap längst ned i samhällets hierarki, ett mikrokosmos som försöker överleva mot alla odds.

Filmen som bygger på en självbiografi av Azouz Begag beskriver problemet med att slitas mellan två nationaliteter/identiteter i ett främmande land.

I förlängningen beskriver *Grabben från Chaâba* hur en stark tro på egna drömmar, kunskap och utbildning kan bli början till en värdigare tillvaro.

Rekommenderad från åk 6

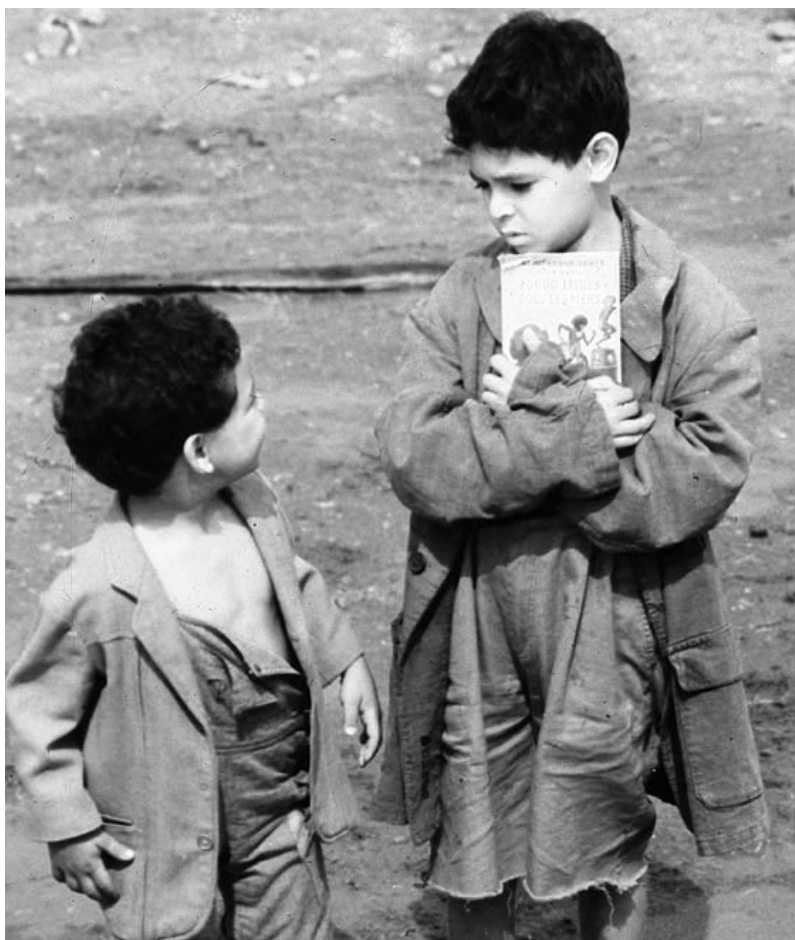
En filmhandledning av
Louise Lagerström

Filmens handling

Året är 1965 i en kåkstad utanför Lyon i Frankrike. Algeriet firar treårsdagen av sin självständighet. Ett tjugotal algeriska familjer, som redan innan befrielsen flytt krig och fattigdom för att söka lyckan i Frankrike hör från radion om ceremonierna i hemlandet. Bouzid Kitab är ledare för Chaâba, som den algeriska kolonin kallar sitt ruckelområde. Bouzid har också sett till att hans bror Saïd fått en fristad i det nya landet.

Grabben från Chaâba kretsar kring de två brödernas familjer och framför allt kring Bouzids son Omar. Han är nio år och går tillsammans med de andra barnen i en fransk skola i närheten. Till skillnad från sin storebror Farid är han både född i Frankrike och ovanligt läsbegåvad och duktig i skolan. Det sistnämnda är något hans far, själv analfabet, är stolt över och uppmuntrar. Men detta ses inte med blida ögon av Omars arabiska klasskamrater. För dem framstår Omar som en svikare som tror sig vara förmer, och som betar sig mer som en fransman än som en arab.

Omar lyckas ändå bevara sin fasta övertygelse om att han skall utbilda

Omar och en av kåkstaden Chaâbas alla småttingar, andra generationens invandrare eller tvättakta fransmän?

sig och bli något, och hans bästa vänner i den kaotiska vardagen blir de få böcker han räkar komma över.

När han inte begraver näsan i böcker umgås han med sin jämnåriga kusin Hacène. De är verkliga vänner och delar på allt. Tillsammans brukar de fly bråket och tumultet bland skjulen för att gömma sig i en koja i skogen som de har möblerat med fynd från soptippen.

Hacène uppmuntras inte alls av sin far Saïd att studera. Fadern tycker tvärtom att de är bättre om barnen börjar arbeta direkt så att de gör nytta och kan bidra till försörjningen. Själv behöver han hjälp i det lilla illegala slakteri som han uppfört på området. Den olagliga företagsamheten är en bidragande orsak till den ovänskap som börjar växa mellan Saïd och hans bror. Bouzid, som känner ansvar för hela området och alla

som bor där, fruktar att slakteriet kommer att locka till sig hälsomyndigheterna och därmed äventyra Chaâbas framtid.

Saïd nonchalerar varningarna men när Omar och Hacène, skall omskärras samlas slakten och en viss försörjning sker mellan bröderna. Sämjan håller dock inte länge och Bouzids farhågor besannas då polisen en dag dyker upp i Chaâba och avslöjar Saïds olagliga slakteri.

Detta blir början till slutet för kåkstaden. Många har länge funderat på att flytta vidare, kanske till de stora höghusområdena närmare staden där det finns moderniteter som vatten och avlopp. Saïds familj är den första som flyttar och snart har de andra familjerna följt efter. Till slut är det bara Omars föräldrar och tre syskon kvar i resterna av det som en gång var ett litet eget universum i det nya landet.

När Omars far till sist förstår att Chaâba snart är ett minne blott bestämmer han sig för att också flytta. I filmens sista bild ser vi Omar i ett fönster, någonstans i ett stort betonghusområde.

Omar – fransman och arab på samma gång

”Jag heter Omar och jag är nio år. Jag föddes på ett stort sjukhus i Frankrike. Jag är fransman. Min pappa har ett eget litet hus med en stor tomt. Därför tog han emot sin bror Saïd och vänner från El Ouricia i Algeriet som ville komma bort från fattigdom och krig. Nu är vi ... jag vet inte hur många familjer som bor här. Det har blivit som en by och vi kallar den för Chaâba.” Med denna inledningsreplik presenterar sig Omar själv och den problematik kring vilken filmen kretsar.

Omar är född i Frankrike av algeriska föräldrar. Att tillhöra den första generationen fransmän i sin släkt medför många bekymmer för Omar. I fransmännens ögon är han en invandrare som lever på undantag tillsammans med sina landsmän utanför det etablerade samhället. Att han är född i landet och talar flytande franska gör honom inte automatiskt till fransman.

Omar slits mellan sina två identiteter som arab respektive fransman. Lojaliteten med sitt kulturella arv kommer ofta i kontrast med viljan att integreras i det franska samhället och lyckas i sitt liv. Han tvingas ofta att välja mellan att umgås med de andra barnen eller att sitta i sin egen trygga värld med sina böcker.

Omars far har tidigt insett att Omar har en speciell gåva. Därför uppmuntrar han sin son till att studera hårt. ”Du måste vara bäst i klassen. Bättre än fransmännen.”

Samtidigt är det viktigt för honom att Omar växer upp till en god muslim och man. Med sin speciella begåvning har Omar något av en särställning i familjen. Han representerar hoppet om en ny framtid och en revansch för den eländiga tillvaro som livet som analfabet inneburit för Omars far. Pappan har hela sitt liv arbetat med händerna. Omar skall arbeta med huvudet.

En dag då Omar retas av sina arabiska skolkamrater för att svika sitt arabiska ursprung genom att vara bäst i klassen tröstas han av sin storebror Farid:

”Du är en fransk arab Omar. Lika fransk som dina klasskamrater men fattig, och du blir kallad svartskalle.

Därför måste du vara bäst i klassen och få ett bra jobb och tjäna pengar. En svartskalle med pengar är ingen svartskalle längre utan en herre. Det är pappas dröm och därför är han stolt över dig”.

Omar påpekar ofta att han är fransman. Som i scenen då han och Hacène skall omskäras. I ett sista försök att slippa bli ”giljotinerad”, som Hacène uttrycker det, skriker Omar att de skall sluta eftersom han är fransman. Men i relationen till sina arabiska skolkamrater försöker han hävda att han faktiskt är arab. Men de menar att om han var ”äkta” så skulle han vara sämst i klassen som de.

★ Diskutera det svåra med att tillhöra två nationaliteter. Är det lätt att man anpassar sig och antar den identitet som passar bäst för tillfället? Är det till och med en nödvändighet?

★ En dag kommer en kvinna från Chaâba till skolan för att övertala Omar att låta hennes son skriva av hans uppsats eftersom hennes son Nasser är så obegåvad. De skall väl hålla ihop som araber. Hur hanterar Omar situationer som denna under filmens gång?

★ Klasskamraten Sélim konfronterar läraren och kallar honom rasist. Sélim anser att läraren särbehandlar arabiska elever och ger dem sämre betyg. Hur kommer det sig att han vågar det? Har Sélim inget att förlora till skillnad från Omar som inte vågar stöta sig med fransmännen?

Kunskap är makt

Omar slits mellan lojaliteten mot fadern och den nya person han håller på att bli. Omar vet mycket väl under vilka förhållanden de lever. Ända säger han att pappan har ett eget litet hus med en stor tomt. Som om han ville göra sin far till något bättre än han är.

En morgon smyger han efter sin far då denne är på väg till jobbet. Han ser då hur pappan sliter som stenbärare med de tyngsta sysslorna på en byggarbetsplats.

I en scen när Omars syster Zohra förhör Omar på multiplikationstabellen blir fadern missnöjd när Omar säger fel. Problemet är att han själv inte förstår vad som står men låtsas ändå. När Omar kommer hem med sina betyg kan fadern bara skriva under med ett stort X eftersom han inte ens kan skriva sitt eget namn.

När polisen i slutet avslöjar slakte-

riaffären och det står om det i tidningen kan Bouzid inte själv läsa om händelsen utan låter sin dotter läsa högt. Han misstror att hon läser exakt vad det står och skäller ut henne. Det betonas tydligt i filmen vilket oerhört handikapp analfabetismen är i ett modernt samhälle. Mycket av faderns aggressivitet bottnar i denna känsla av att inte kunna ta del av omvärlden på samma sätt som de läskunniga.

★ Fundera kring hur det måste kännas för pappan att vara i detta underläge i det nya landet. Inte bara gentemot fransmännen utan även mot sina egna barn.

Hur håller han skenet uppe?

★ Scenen vid byggarbetsplatsen kan tolkas som en vändpunkt i Omars liv. Vad känner Omar när han ser sin far slita och vad tar han för beslut?

★ När fadern vill bjuda Omars lärare på middag med cous-cous och algeriskt vin slingrar sig Omar och säger att det är emot reglerna, att det inte går till så i Frankrike. Är detta det verkliga skälet till att Omar inte vill att pappan skall bjuda hem hans lärare på middag?

Omars kusin Hacènes föräldrar är totalt ointresserade av sin sons studier. Han närmast motarbetas när han ändå försöker att hänga med i skolan. Han har inte samma begåvning som Omar men får inte heller chansen att bli bättre. De tycker att hans böcker ”skräpar ner” och slänger ofta ut honom när han skall försöka göra sina läxor. I Omar har han en trogen vän trots att de är olika. Omar är generös och menar att riktiga vänner delar lika. Han låter Hacène få en av hans guldfiskar som han har i kojan och när Hacènes familj lämnar Chaâba ger Omar honom sin käraste ägodel, sin ordbok.

Men Omar mäktar inte över den förtvivlan Hacène känner i sin okunighet och sin maktlöshet. När skol-läraren en dag manar alla elever att ta av sig sina strumpor för att undersöka pojkarnas hygien får Hacène panik, eftersom hans skor är så trasiga, och han sticker en stålpena rakt genom handen på läraren. Omar har förgäves försökt hindra situationen och ser maktlös på.

★ På vilket sätt känner Omar ett ansvar för Hacène?

★ Vad innebär det på ett symboliskt plan att Omar ger Hacène ordboken.

Hacène & Omar, två vänner i nästan ständigt konflikt med den franska myndigheterna.

★ Fundera över hur de båda pojkar-
nas olika hemsituation påverkar deras
respektive framtidsutsikter.

Fantasin som drivkraft

Omar har hela tiden hanterat sin situation genom att fly till sina böcker. Det har blivit ett livsviktigt behov för honom. Vi ser honom ligga och läsa till sent på nätterna och han sitter ofta och läser eller skriver för att trösta sig själv. Eftersom familjen är fattig och inte har råd att köpa många böcker är det en bok som blir den finaste present Omar får av sin far efter omskärelsen. Jules Vernes, "En världsomsegling under havet". Kanske blir identifikationen med bokens huvudperson Kapten Nemo extra stark i och med utanförskapet han känner.

Ordboken som någon kastat i so-
porna hittas först av en annan pojke
som tittar på den skeptiskt innan han
slänger bort den igen. När den räddas
av Omar ser han den som något
ovärderligt. Hans inre flykt sker
ibland rent bokstavligt genom böck-
erna. Ett knep han lärt sig från en
bok som handlade om en fånge som
flydde fysisk tortyr just genom att
blunda och lämna den verklighet han
befann sig i.

Omars bror Farid, som i faderns
ögon är dum och slö, får det hela

tiden bekräftat hur oduglig han är
genom hugg, slag och tillmälen från
fadern. Pappa Bouzid höjer alltid
handen till en örfil mot honom vare
sig han gjort något otyg eller ej. Farid
tycks ha accepterat sin situation och
gett upp sin framtid men har ändå
hittat sin egen drivkraft att härda ut i
Chaâba.

Han har funnit en inspärrad flicka
på vilken han kikar genom ett hål i
väggen utifrån gatan. Hon är så vack-
er att hennes far gömmer henne för
omvärlden, och för Farid blir hon den
ängel han drömmer om att få omfam-
na. När hon helt plötsligt försvinner
från Chaâba känner han tomhet.
Utan kärlek är livet meningslöst
menar han.

Omar känner sorg över att lämna
Chaâba men ser fram emot att se den
nya världen. "Jag är inte rädd längre,
och jag lämnar ruinerna, ruinerna
efter Chaâba".

Vi ser Omar sitta i ett fönster. Han
säger; "Idag ser jag på höghuset
runtomkring mig och jag vet att vi
ännu är långt från världen. Och att
den hela tiden försvinner ännu längre
bort – precis som Chaâba.

Men jag är inte rädd längre. Jag
ska jobba på, läsa och skriva. Och
när jag fått nog av att vara här, när
det blir för svårt ska jag blunda och
springa mot stjärnorna.

Jag kommer att springa så fort att
ingen kommer ifatt mig.

Och då först skall jag stanna."

★ I filmens eftertexter får vi veta att
berättelsen bygger på en biografi och
att pojken i filmen verkligen lyckades
här i livet och blev författare. På vil-
ket sätt bidrar den informationen till
vår bild av berättelsen?

★ Fundera vidare över drömmarnas
betydelse för hur vi hanterat svårighe-
ter i tillvaron.

Drömmen om att lämna Chaâba

Chaâba som ligger i utkanten av en
större industristad är ett eget litet uni-
versum för sig. Bland de brandfarliga
skjulen byggda av korrigerad plåt och
brädlappar lever ett tjugotal familjer i
princip isolerade från det övriga sam-
hället. Hundar och barn leker på den
leriga gården medan kvinnorna tvät-
tar och gnabbas vid pumpen.

För de algerier som bor där är det
enda de sett av det nya förlova-
de landet. Omars bror Farid uttrycker
sin besvikelse för sin lillebror. Han
minns hemlandets varma sol och
ökenvidder och förbannar den leriga
soptipp som blev deras nya tillvaro.

Det finns tydliga markörer i filmen
som illustrerar den isolerade ö som

Chaâba är. Leran och gyttjan blir symbolisk när vi ser alla barnen gå till skolan. Det blir som att stå på tröskeln till det renare franska samhället varpå alla börjar att gnugga bort smutsen från skorna innan de går "in".

Att sopbilen blir ett glatt avbrott i misären kan förklaras av att barnen då får en glimt av världen utanför. För dem blir det som en gigantisk skattgömma att leta i. Omar hittar en ordbok som för honom är en värdefull nyckel till den litteratur han vill få tillgång till och förstå. Hacène hittar ett par trasiga gymnastikskor som för honom inte bara blir något att sätta på fötterna utan också blir en symbol för att fly, att ta sig ur sin situation.

I detta finns en svart ironi eftersom de skor Hacène hittar är lika trasiga som hans egna.

Att människorna i Chaâba längtar till något annat är tydligt. En del, som grannen Ali, längtar tillbaka till Algeriet men de flesta blickar framåt, mot nya mål. "En dröm baserad på ord, lika magiska som konstiga. En kran med varmvatten så fort man öppnar kranen. Centralvärme. Elektricitet ... och mycket annat."

Trots att miljön i Chaâba med sina ohygieniska förhållanden borde göra livet outhärdligt för människorna skildras deras tillvaro på ett humoristiskt, burlleskt sätt. Nästan som i en film av den italienske regissören Federico Fellini, där karaktärerna är fryntliga och humorn alltid ligger nära till hands. Det käbblas och kivas men känns aldrig hotfullt. Barnen bråkar med de prostituerade som håller till kring Chaâba men är bussiga om de får en slant. När Bouzid ger sin son Farid en örfil verkar det snarare vara i slapstickstil än i rent onda avsikter. Skådespelaren som spelar Omar och Farids far är också en av Algeriets främsta komiker.

Samhörigheten och beroendet är starkare än meningsskiljaktigheterna och när kvinnorna bråkar vid vattenpumpen lugnar Omars mor ner det hela genom att hålla vatten över de upphetsade kombattanerna. Trots allt hjälper och stöder man varandra i det algeriska kollektivet. Man utbyter mat och tjänster och tröstar de som längtar hem.

När pojkarna skall omskåras sker det enligt traditionens alla regler. Pojkarna får bära vita långa skjortor och alla sjunger och festar, och efteråt överöses de omskurna med pengar och presenter.

När familjerna skall lämna Chaâba är det således inte enbart med positiva känslor. För många har området inneburit en trygghet och att bryta upp innebär osäkerhet och ensamhet. Omar läser en dikt han har i läxa som sammanfattar denna känsla;

"Vissa vägar för dig så långt.
Gråt inte över det du lämnar kvar.
Därborta lysande horisont du har.
Sök hela tiden längre bort.
Gott mod skall du ha när du iväg drar.
Världen tillhör den som inget har."

★ Är bilden av Chaâba idealiserad?

★ Fundera kring hur man tänker sig Omars familjs framtid utifrån slutbilden av Omar i fönstret?

★ Vad är det man drömmer om när man längtar bort från Chaâba.? Att få det materiellt bättre eller längtar man också efter något annat?

★ Är livet i Chaâba ett hinder att slussas in i det nya landets samhällsliv?

Islam och traditionen

Omars familj är muslimer, vilket fortsätter att genomsyra deras liv även sedan de kommit till Frankrike. Allah nämns i deras vardagliga tal. Bland annat säger Omars mor åt kvinnorna som bråkat att de skall gå hem och be Allah om ursäkt.

För Omars far är Allah den högste och den som bestämmer över alla till och med över Karl den Store, som enligt Omar uppfann skolan.

Pojkarnas omskårelse är den händelse som starkast betonar deras religiösa ursprung. De tvingas bära vit fotsid skjorta i tio dagar, även i skolan vilket Omar vägrar. Men han blir i och med denna ceremoni upptagen i den manliga gemenskapen.

Kvinnorna befinner sig hela tiden i bakgrunden i Chaâba. De sköter hemmen men har inte något att säga till om. Omars stora syster Zohra är liksom Omar begåvad men det görs det inget större väsen av. Hon fungerar snarare som fadern förlängda arm till omvärlden genom att hon är läskunnig.

Zohra som börjat vänja sig vid det nya landet sminkar sig lite i smyg men är livrädd att pappan skall få reda på det. Han anser inte att man kan prata med kvinnor eftersom de bara gråter. Han hotar att gifta bort henne om hon sätter sig upp mot

honom.

Farid brukar smygitta på en ung kvinna som sitter inlåst för att hennes far är orolig att män skall börja intressera sig för henne.

★ Fundera över kvinnornas situation i filmen och om det är troligt att den kommer att förändras i det nya landet.

Algeriets självständighet

Trots att filmen bygger på en självbiografisk roman och är geografiskt och tidsmässigt placerad så är *Grabben från Chaâba* allmängiltig i skildringen av främlingskapet, utanförskapet och processen att komma in i en ny kultur. Det är dock en poäng att diskutera hur situationen just för algerier kan ha tätt sig i det tidiga sextioalets Frankrike. Algeriets frigörelse från kolonialmakten Frankrike var mer traumatisk än de andra nordafrikanska ländernas. För en förståelse av hur man såg detta ur ett franskt perspektiv rekommenderas pariskorrespondenten Svante Löfgrens bok "Parisreporter" (Stockholm 1962) där man kan läsa om processens återverkningar i Frankrike fram till Algeriets självständighet 1962.

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

Originaltitel: *Le gone du Chaâba*

Regi: Christophe Ruggia

Manus: Christophe Ruggia efter romanen med samma namn av Azouz Begag

Foto: Dominique Chapuis

Klippning: Nicole Dedieu

Originalmusik: Safi Boutella

I ROLLERNA:

Omar – Bouzid Negnoug

Hacène – Nabil Ghalem

Bouzid – Mohamed Fellag

Omars mor – Amina Medjoubi

Farid – Gelamelah Laggra

Saïd – Lounes Tazairt

TEKNISKA UPPGIFTER:

Speltid: 96 min

Format: 1.166 VF

Ljud: Dolby SR

Censur: 7 år

DISTRIBUTION:

Svenska Filminstitutet, Box 271
26, 102 52 Stockholm Tel: 08-665 11 00, fax: 08-661 18 20
www.sfi.se

